

5. Tappioksi lukemisen periaate teologian avaimena Timo Eskola / STI

Paavalin predestinaatioteologiassa polarisaation periaate sai yhä uusia kohteita. Hänen opetuksensa ihmisen vanhurskauttamisesta sisältää piirteitä, joissa aikaisemmin hahmoteltu teologian muotoutumisen malli näyttäytyy entistä selvempänä. Aihetta käsitteleville kohdille on yhteistä uskonvanhurskauden ja kristosentrisen soteriologian tietoinen asettaminen turmeltuneen ihmisen oman vanhurskauden vastakohtaksi. Kohdat ovat siten parhaita esimerkkejä paradoksaalisen polarisaation periaatteen soveltamisesta teologian muotoiluun. Perinteisen soteriologisen dualismin aika oli Paavalin mukaan mennyttä. Jumala oli asettanut uuden kriteerin valinnalleen. Sitä Paavali nimitti uskonvanhurskaudeksi. Seuraavassa kolme esimerkkiä siitä, miten apostoli tulkitsi perinteisen uskonnollisuuden turhuudeksi uuden pelastuksen rinnalla.

1. Kansallis-uskonnollisesta identiteetistä luopuminen (Gal. 2:15-16)

Yksi predestinaatioteologian tärkeimmistä piirteistä Paavalin opetuksessa oli pelastushistoriallisen dualismin, kaksijakoisuuden, muuttuminen. Jumalallisen tuomion radikalisointi oli johtanut hänet polarisoimaan Jumalan pelastavien tekojen vaikutuskentän uudella, juutalaisen teologian näkökulmasta paradoksaalisella tavalla. Juutalaisten ja pakanakansojen välillä ei enää ollut erilaista asemaa suhteessa Jumalan valmistamaan pelastukseen.

Galatalaiskirjeessä Paavali erottaa pelastuksen Jumalan liittolupauksista tai menneisyydessä tapahtuneesta Jumalan valinnasta hyvin selkeästi. Israel on kyllä saanut Jumalan lupaukset, mutta ne eivät riitä eskatologisen toivon antajiksi. Pelastus on sidoksissa vanhurskauteen. Oikea vanhurskaus puolestaan on Kristukselta tulevaa vanhurskautta ja Paavali tavoittelee sitä pelastukseksi (Gal. 2:15-16).

“Me olemme syntyperältämme juutalaisia, emme syntyisiä pakanoita. Kun kuitenkin tiedämme, ettei ihminen tule vanhurskaaksi tekemällä lain vaatimia tekoja vaan uskomalla Jeesukseen Kristukseen, olemme mekin uskoneet Jeesukseen Kristukseen, jotta tulisimme vanhurskaiksi häneen uskomalla emmekä tekemällä lain vaatimia tekoja. Eihän kukaan ihminen tule vanhurskaaksi tekemällä, mitä laki vaatii.”

Tässä jaksossa Paavali myös esittää ratkaisunsa pelastushistorian ongelmaan. Hän asettaa vastakkain kaksi tulkintaa pelastushistoriallisesta dualismista. [Jakson j. 15-21 sisältöä on Betzin retorisen analyysin jälkeen yleensä selitetty antiikin puhetaidon sääntöjen avulla. Kirjeen alun *narratiota* seuraisi silloin *propositio*, jossa Paavali toisi esille erityisesti niitä seikkoja, joista hän on vastaväittäjien kanssa yhtä mieltä. Betz, *Galatians*, 114-116. Paavali ja hänen juutalaiskristilliset vastustajansa olisivat siten yksimielisiä sekä etnisestä periaatteesta että farisealaisen pelastuskäsityksen kiistämisestä.] Vanhan testamentin usko oli luonnollisesti yksiselitteinen. Israel oli Jumalan valittu kansa ennen kaikkia muita kansoja. Pakanakansat puolestaan ovat syntisiä eivätkä

tunne oikeata Jumalaa. Tätä ajatusta heijastelee jae 15: “Me olemme syntyperältämme juutalaisia (fuvsei ΔIoudai'oi), emme syntisiä pakanoita (ejx ejqnw'n aJmartwloi)”.¹

Lauseen taustalla on kuulijoidenkin hyvin tuntema juutalainen ajatus pelastushistoriallisesta kahtiajaosta. Israel on perinteensä puolesta valittu kansa ja maan päällä ainoa kansa, jolle Jumala on ilmoittanut itsensä. Vain tällä kansalla oli oikea suhde Jumalaan. Muut kansat palvoivat epäjumalia. Niiden jäsenet voivat päästä pelastukseen ainoastaan liittymällä juutalaisuuteen. [Itse asiassa myös lakitematiikka liittyy juuri tähän aiheeseen, kuten Hahn on todennut. Hahn, *ZNW* 67 (1976) 59. Juutalaisten erottaminen pakanakansoista merkitsi samalla sitä, että jälkimmäisille kysymys laista ei ulkonaisessa mielessä merkinnyt mitään. Siksi kaikki, mitä Paavali tässä yhteydessä puhuu laista, koskee nimenomaan juutalaisia. Vain heille kysymys laista oli tärkeä.]

Paavali tarttuu paradoksaaliselta kuulostavalla tulkinnallaan juuri tähän ratkaisevaan vedenjakajaan. Vaikka Paavali oli syntyperältään juutalainen, hän ei itsekään enää voinut tarttua pelkkiin liittolupauksiin. Jumalan pelastushistoriallinen suunnitelma ei saanut täyttymystään vielä vanhan liiton juutalaisuudessa. Jumalan valitsema tie ihmisen pelastumiseen oli toinen. Juutalaisen Paavalin oli täytynyt erikseen uskoa Kristukseen, jotta hänet vanhurskautettaisiin. Sen osoittaa finaalin lause “jotta tulisimme vanhurskaiksi” (i{na dikaieww'me n, j. 16).

Finaalin lause paljastaa “tappioksi lukemisen” periaatteen Paavalin ajattelussa. Vaikka tämä termi on lainattu toisaalta ja tulee esille myöhemmin, se on hänen opetukselleen tunnusomainen. [Ks. myöhemmin kohdan Fil. 3:4-8 analyysiä.] Soteriologisen polarisaation seurauksena monen sinänsä myönteiseltä vaikuttavan tekijän arvo kumotaan.

Vastakkain ovat jälleen kerran perinteinen juutalainen traditio tunnusmerkkeineen ja Kristukselta tuleva vanhurskaus. Siitä kertovat sekä etnisen periaatteen mainitseminen että lain teoista puhuminen. [Jo Schlier yhdistää vanhatestamentillisen ja toisen temppelin ajan teksteistä esiin nousevan “lain tekojen” hurskauden Paavalin oletettuun kohteeseen. Schlier, *Galater*, 55. Tysonin mukaan taas kohta on selvä esimerkki siitä, miten Paavali kiistää koko lain noudattamiseen liittyvän Jumalan palvelemisen, “nomistic service”, joka oli juutalaisen hurskauden sisältönä. Tyson, *JBL* 92 (1973) 426.] Paavalin motiivina on tässäkin käsitys ehdottomasta, predestinoidusta Jumalan tuomiosta. Hän ajattelee itsekin eläneensä juutalaisena rangaistuksen alla. Siksi hän on joutunut tulkitsemaan uudelleen käsityksensä juutalaisesta perinnöstänsä ja juutalaisten omistamista lupauksista. [Tässä kohden Sanders on tietysti oikeassa sanoessaan, että Paavali radikalisoi soteriologiansa ja syntikäsitteensä vasta Kristuksen kohtaamisen jälkeen. Juutalaisena Saulus oli kiivaillut lain puolesta siksi, että juuri siten juutalaisuus erottui syntisistä pakanakansoista. Sanders, *Paul*, 499. Tämä huomio oli Sandersille ilmeisesti myönnytys, joka ei täysin sovi hänen käsitykseensä liittonomismien luonteesta. Nomismien selvä yhdistäminen syntikäsitykseen ja siten soteriologiaan ei täysin sovi hänen ylikorostuneeseen liittoteologiaansa. Sandersin jalanjäljissä Longenecker tulkitsee jaksoa siten, että siinä Paavali vastustaa juutalaisuutta kokonaisuutena uskonnollisena järjestelmänä, “the Mosaic religious system”. Longenecker, *Galatians*, 85.]

¹ Itse asiassa myös lakitematiikka liittyy juuri tähän aiheeseen, kuten Hahn on todennut. Hahn, *ZNW* 67 (1976) 59. Juutalaisten erottaminen pakanakansoista merkitsi samalla sitä, että jälkimmäisille kysymys laista ei ulkonaisessa mielessä merkinnyt mitään. Siksi kaikki, mitä Paavali tässä yhteydessä puhuu laista, koskee nimenomaan juutalaisia. Vain heille kysymys laista oli tärkeä.

Jakso on ennen kaikkea vanhurskauttamisteologiaa. Vanhurskauttamista merkitsevä sanaryhmä esiintyy jakeissa 16-17 neljä kertaa. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että etnosentrisyydestä luopuminen liittyy suoraan käsitykseen vanhurskauttamisesta.

Predestinaation ja Jumalan asettaman tuomion perusteella Paavali tietää, että ihminen ei löydä vanhurskautta lain tekojen avulla (ejx e[rgwn novmou, j. 16). Kääntyminen lain noudattamiseen ja kiivailu lain puolesta, juutalaisten perinteiset hasidilais-farisealaiset hyveet, eivät vielä saata ihmistä osalliseksi vanhurskaudesta. Ne eivät toteuta Jumalan lupauksia pelastuksesta. Jumalan lupaukset toteutuvat Kristuksessa, ja siksi Kristuksen antama vanhurskaus on kaikille kansoille, myös juutalaisille, ainoa tie pelastukseen. [Jos retorisen analyysin periaatteen annetaan dominoida jakson tulkintaa, kohdan sisältö joutuu helposti kärsimään. Näin käy esimerkiksi Longeneckerilla, joka päättyy liian usein etsimään vain niitä tekijöitä, jotka osoittaisivat Paavalin yksimielisyyttä juutalaiskristillisyyden kanssa. Tällainen päämäärä saa hänet esimerkiksi kääntämään jakeen 16 sanat “uskosta Jeesukseen” sanoilla “uskollisuudesta Jeesukselle”. Longenecker, *Galatians*, 88. Retoriikkaa korostanut Betz itse käänsi toisin, painottaen uskon kohdetta (*fides quae creditur*). Betz, *Galatians*, 117.]

Paavalin antropologinen peruste tulee esille sanasta “liha”, jota hän tässäkin käyttää ilmauksena syntiinlangenneen ihmisen perustodellisuudesta. Paavali hyödyntää termin kaksimerkityksisyyttä ja viestii kuulijalle, että “koko maailma” / “kaikki liha” on synnin alla: “ei mikään liha tule vanhurskaaksi lain teoista” (j. 16 v.k.; ejx e[rgwn novmou ouj dikaiwqhvsetai pa'sa savrx). Synnin vallassa oleva ihminen ei voi löytää pelastusta lain tekojen avulla. Jakson teologia on siten periaatteessa sama kuin myöhemmin Roomalaiskirjeessä.

Roomalaiskirjeessä juutalaisten ja kreikkalaisten välillä ei ole enää soteriologisessa mielessä eroa (Room. 3:9, 22). Polarisaatio on pääsiäisen jälkeen toinen. Siksi juutalaisten on “syntisten pakanakansojen” tavoin uskottava Kristukseen, jotta he löytäisivät Jumalan tarjoaman pelastuksen. Tämä on ainoa keino Jumalan lahjoittaman vanhurskauden saavuttamiseksi.

Paavalin pelastusopissa ja käsityksessä uskonvanhurskaudesta on voimakas dynamiikka, jossa vaikuttaa kaksi tekijää. Toisaalta ajatus predestinoidusta tuomiosta asettaa vanhurskauskäsitykselle uudet edellytykset ja ehdot. Toisaalta Kristuksen tuoma pelastus antaa näkemykselle selkeän kristologisen perustan. Näistä edellytyksistä seuraa “tappioksi lukemisen” periaate, jota Paavali käyttää monissa keskeisissä, vanhurskauttamisesta puhuvissa jaksoissa.

Paavalin käsitysten suhdetta juutalaisuuteen ja juutalaiskristillisyyteen ei ole kuitenkaan uudemmassa eksegeettisessä keskustelussa pidetty aivan selvänä. [Tämä keskustelu on syntynyt Sandersin liittonomismi-teorian pohjalta ja sitä ovat käyneet ennen kaikkea Dunn (*Law*, 188s.), Räisänen (*Galatians 2.16*, 112s.) sekä Hübner (*Werke*, 123-133).] Hänen on ajateltu esittävän kohdassa nimenomaan ne seikat, jotka erottavat hänet juutalaiskristillisestä opetuksesta. [Betzin aikaisemman teorian vastaisesti Dunn katsoo, että yksimielisyyden sijaan jakeista löytyy erimielisyys. Paavali esittää väittämänsä juutalaiskristittyjä vastaan. Dunn, *Law*, 188.] Erottavana tekijänä on pidetty käsitystä lain teoista, jotka on samastettu juutalaisen identiteetin tuntomerkkeihin. [Dunn toistaa tässä teoriansa identiteettiä luovista tekijöistä, “identity markers”. Dunn, *Law*, 191-192. Näkemystä tarkastellaan myöhemmissä luvuissa.] Yhteyden on puolestaan ajateltu liittoteologian kautta löytyvän erityisesti juutalaiseen teologiaan. Vanhurskauttamista ei silloin pidetä uuden alkamisen tapahtumana (initiatory act), vaan vanhan liiton vahvistamisena. [Näin edelleen Dunn,

Law, 190. Hän vie tulkintansa niin pitkälle, että pitää uskonvanhurskautta liittoteologian perusteella yhdenmukaisena juutalaisen pelastuskäsityksen kanssa. Tässäkin kohden Betz tulkitsee jakso juuri päinvastoin. Betz, *Galatians*, 119.]

Tällainen selitys sisältää kaksi merkittävää heikkoutta. Ensimmäinen käsitys lain teoista on tässä tapauksessa liian kapea-alainen. Juutalainen nomismi oli toisen temppelein ajalla kokonaisvaltaista. Olisi virheellistä erottaa liiton ulkonaiset merkit Mooseksen lain kokonaisuudesta ja asettaa ne implisiittisesti jopa vastakkain. Toiseksi on mahdotonta lieventää Paavalin näkemystä etnosentrisen soteriologian hylkäämisestä. Uusi vanhurskaus Kristuksessa on hänen mukaansa ehdottomasti uuden todellisuuden alku. Diskontinuiteetti suhteessa vanhaan liittoon on selvä.

Paavali kirjoittaa jakson epäilemättä pyrkien löytämään yhdistäviä tekijöitä oman opetuksensa ja häntä vastustavien juutalaiskristittyjen käsitysten välillä. Siitä kertoo jo hänen käyttämänsä sananvalinta, joka muistuttaa yhteisestä uskosta kiistelijöiden kanssa: “tietäen... olemme uskoneet (eijdo vte" a de; o {ti... e j p i s t e u v s a m e n)”. Aoristilla korostettu usko Kristuksen tuomaan pelastukseen muistuttaa keskustelijoita uudesta uskonyhteisöstä.

Paavali tuskin olisi Paavali ellei hän kuitenkin samalla haluaisi opettaa vastustajiaan. Olisi liiallista väittää, että jakso olisi pelkän yksimielisyyden esitys. [Dunn meni jopa tätäkin pidemmälle. “Justification by faith, it would appear, is not a distinctively Christian teaching.” Dunn, *Law*, 191.] Jaksoa ei voi ymmärtää ilman edellä kuvattua hermeneuttista tasoa. Paavali haastaa vastustajiaan tekemään oikeat johtopäätökset siitä uudesta polarisaatiosta, jonka heidän uskonsa on jo valmiiksi asettanut heidän eteensä.

Galatalaiskirjeessä Paavali käyttää nimenomaan predestinaatioteologiaa uskonvanhurskauden perustelemiseen. Koko maailmaa koskevan tuomion perusteella ero juutalaisten ja pakanoiden väliltä on hävinnyt. Sen tilalla on uusi polarisaatio. Myös juutalaisten täytyy uskoa Jeeskseen löytääkseen vanhurskauden. Niin Paavali itse on tehnyt ja luopunut maalliseen Israeliin sidotusta toivostaan. Todellinen Israel on se pelastettujen joukko, joka on uskonut Kristukseen ja tullut sillä tavoin Jumalan pelastustekojen piiriin.